

ИЗ ИСТОРИЈЕ ЗАКОНОДАВСТВА ЦРНЕ ГОРЕ У ПЕРИОДУ МИТРОПОЛИТА ПЕТРА I ЊЕГОША

Бобра са сепаратизмом у стварању централизоване државне власти обично је била дуготрајан и сложен процес код свих народа. Успјех је зависио од унутрашњих и спољних услова у којима су се налазиле и дејствовале владајуће снаге. Полазећи од историјских прилика тога времена, спољни услови за Црну Гору били су веома сложени и неповољни. Отуда је и процес стварања централне државне власти био усложен, поред остадог, борбом са унутрашњим конзервативним тенденцијама, што је трајало све до средине XIX вијека.

Феудални елементи црногорског друштва — свештенство и већина старјешина — били су свјесни тога да је успјешна ослободилачка борба неодвојива од радикалних унутрашњих промјена — реформи. Те прогресивне снаге објединиле су се око Цетињске митрополије и Митрополита Петра I Петровића Његоша (1784 — 1830), водећег државника који је у потпуности умрио да у своје руке сконцентрише и духовну и свјетовну власт у својој земљи, као мудар и талентован војни старјешина. Врхунац његове законодавне активности било је стварање Законика општег црногорског и Брдског, познатог у историјској правној науци као Законик Митрополита Петра I, са 33 члана — параграфа који су били утврђени у Стањевићима 18. октобра 1798. године.*

Доношењу тога Законика предходила је дуготрајна припрема од стране Петра I Његоша. Прво, у јеку војних операција против Махмут Паше Бушатлије 1796 била је донесена Одлука

* Првих 16 чланова Законика били су установљени на Скупштини у Цетињу 6. августа 1796. Види о томе: Бојовић Ј. Р. Законодавство и органи централне власти у Црној Гори у вријеме митрополита Петра I Петровића (1784 — 1830). — Историјски записи, Св. 1—2. Титоград 1982, стр. 44.

— рјешење о заједничким борбеним дејствима Црногораца и Брђана.¹

Друго, прихватање и разглашавање Одлуке у нахијама послужило је митрополиту Петру I као основа за доношење Закона 1796. године (традиционално званог у научној литератури Стега, који је био прихваћен на скупштини у Цетињу 20. јуна/1. јула 1796. Текст овог правног документа од шест чланова — дат је у прилогу како слиједи.²

Садржај и појаву тога документа, разне варијанте тога текста, дубоко и детаљно је проанализирао професор Јован Р. Бојовић³ посебно он, аргументовано утврђује да је наслов Закона „Под знамењем свеопштег барјака“, а традиционално назван Стега, преузето у историјско-правној науци као позајмица из предговора М. Медаковића о тексту Законика.⁴

У Архиву Спољне политике Русије у Москви налази се (у копији) једна од варијанти Законика 1796 године.⁵ Он се чува међу документима каснијег периода који се односи ка почетку XIX вијека. Према материјалима архивских радова није могуће установити ни околности појаве тога документа у Русији нити мјесто нађеног оригинала са којег је копија узета. Како се и види из ниже наведеног текста тога правног акта, његов се садржај у неколико разликује од раније публикованих варијанти документа. Недостаје, нпр. традиционално сјећање о косовској бици и из тога времена народна клетва на име Вука Бранковића и његових синова као и неки моменти од посебног интереса за Црногорце који се сретају у другим варијантама текста.⁶

Може се претпоставити да је ова варијанта, која се разликовала од осталих распрострањених у Црној Гори, била специјално намијењена Руском министарству иностраних дјела. То проистиче из садржаја у чл. 4 у којем се испољава жеља за моћним покровитељством од стране државе, а при чему се безумсловно подразумијевала Русија.

У прилогу, наводимо текст датог документа у оригиналној ортографији.

Ј. П. Аншков

(Превео: Вукале Ђерковић)

¹ Текст Одлуке био је састављен од стране Петра Његоша 10/21 јуна 1796 год.

² Види, нпр.: Драговић М. Материјали за историју Црне Горе. — Гласник СУД, 1886, бр. 65; Попов А. Путешествије в. Черногорию. СПб., 1847 и др.

³ Бојовић, Ј. Р. Законодавни рад митрополита Петра I Петровића до доношења Законика 1798. године, Правни зборник, Подгорица 1980/1—4.

⁴ Исто.

⁵ АВПР, Ф. Главни архив, I—5, д. 1, п. 2, л. 286 с. об.

⁶ Драговић М, Материјали... стр. 131 — 134.

Во славу Пресвятыя, Единосущныя, и Единославныя, Приснопо клоняемыя и Неразделимыя в трех ипостасях животворящая Троицы, Отца и Сына и Святаго Духа. Аминь.
1796-го года, июня 20-го числа.

ОБЪЯВЛЯЕМ ВСЕМУ НАРОДУ:

Мы народа черногорского Главарь и все вообще старшины при Генеральном собрании на Цетинье, будучи уведомлены, что неприятель наш паша Скутарский делает приуготовление, дабы напасть на пределы наши и под власть свою тиранскую покорить, и братию нашу Бердян разорить и под жестокий ярам свой обратить. Все единогласно и единодушно и постоянно утверждаем, как нам впредь поступать и защитить себя, и братию нашу Бердян в нижеследующих определениях заключаем:

1. Все племена и нахии призываем в помощь Господа Сил, и поставляем тверду веру, и даем честное слово, что мы народ черногорский никакой измены не зделаем, но будем сражаться с неприятелем до последней капли крови.

2. Под клятвою или присягою утверждаем, на какую либо сторону неприятель покушение намерен будет учинить, а особливо на братию нашу бердян, будем защищать веру нашу и отечество во имя Пресвятыя Троицы, и оружием нашим оборонять станем до крайней и ужасной возможности себя и бердян.

3. От ныне впредь если кто при сем случае из братьев наших черногорцев измену учинит, такового вечному проклятию и анафиме предаем, и якоже всех бывших изменников божию правосудию представляем.

4. Если Господь Бог Воздвинет Силу Свою и пошлет народу нашему избавление, дабы кто великодержавный взял нас в сильное покровительство свое и управление, ошастливил нас по примеру других просвещенных народов, и в то время такового изменника и фамилия его да будет в вечном пред народом омерзении.

5. В заключение вышписанного законоположения, клятвою, то есть присягою утверждаем и своеручно подписуемся, а кто грамоте не умеет крест своеручно поставляет.

6. Каждая нахия должна иметь по одному такому объявлению, дабы все без изъятия силу содержания онога разумели и прочим о том объявляли ежедневно и ежеминутно.⁷

⁷ АВПР, Ф. Главный архив I — 5, 1805—1821, д. 1. Н. 2, л. 286.